

Atıf/Citation: Dinçaslan, M. F. (2025). *Hamzanâme* ciltleri üzerine yapılan lisansüstü tezlerin analizi. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 8 (3), 1153-1167. DOI: <https://doi.org/10.37999/udekad.1701203>

Mehmet Fatih DİNÇASLAN*

HAMZANÂME CİLTLERİ ÜZERİNE YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ANALİZİ

ÖZET

72 ciltlik bir külliyyata sahip olan *Hamzanâmeler* Türk edebiyatında önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu çalışmada Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserlerinden biri olan *Hamzanâmeler* üzerine yapılan lisansüstü tez çalışmalarının tespit edilmesi, tespit edilen lisansüstü tez çalışmalarında hangi cilt ya da hangi cildin hangi nüshası üzerinde çalışma yapıldığının saptanması ve *Hamzanâmelerle* ilgili lisansüstü düzeyde gerçekleştirilen çalışmaların içerik analizlerinin yapılarak söz konusu çalışmaların araştırma eğilimlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın verilerine ulaşmak için Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri sisteminde kayıtlı olan lisansüstü tez çalışmaları; *Hamzavi*, *Hamzanâme* ve *Eski Anadolu Türkçesi* anahtar sözcükleri yazım varyantları, farklı transliterasyonlar, eser adlarının farklı biçimleri ya da alt başlıkları dikkate alınarak taranmış, tarama sonuçlarından elde edilen veriler tablolastırılarak yorumlanmıştır. Veri toplama sürecinde doküman incelemesi yönteminden, bulguların tablolastırılması ve yorumlanması da betimsel içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Çalışmada, *Hamzanâme* ciltleri üzerine yapılan lisansüstü tez çalışmalarının eğilimleri ve tezlerin konu edindiği ciltler ortaya konulmuş ve *Hamzanâme* ciltleri üzerine yapılacak çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Hamzanâme, içerik analizi, araştırma eğilimi

ANALYSIS OF GRADUATE THESES ON HAMZANÂME VOLUMES

ABSTRACT

The *Hamzanâme*, a compendium spanning 72 volumes, holds a significant place in Turkish literature. This study aims to identify postgraduate theses on the *Hamzanâme*, a work from the Old Anatolian Turkish period, and to determine which volume or manuscript of a specific volume was the subject of these studies. In this context, to gather data for the study, postgraduate theses registered in the Council of Higher Education National Thesis Centre database were searched using the keywords *Hamzavi*, *Hamzanâme* and *Old Anatolian Turkish*. In the search, attention was paid to spelling variants of the keywords, different transliterations, and alternative forms or subtitles of the work's title. The data obtained from this search were tabulated and interpreted. The study utilized a document review method for the data collection process, while descriptive content analysis was employed for tabulating and interpreting the findings. The study reveals the trends in postgraduate theses on the volumes of the *Hamzanâme* and the specific volumes they focus on, offering suggestions for future research on the *Hamzanâme* volumes.

Keywords: Hamzanâme, content analysis, research tendency

* Öğr. Gör. Dr., Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi, Türkçe Öğretim Uygulama ve Araştırma Merkezi, Kahramanmaraş/Türkiye. E-posta: fatihdincaslan@gmail.com / Lecturer, PhD, Kahramanmaraş İstiklal University Turkish Language Teaching Application and Research Centre, Kahramanmaraş/Türkiye. E-mail: fatihdincaslan@gmail.com

Giriş

Hamzanâmeler, Arap kökenli anlatılar olup özellikle İran ve Türk edebiyatlarında önemli bir yer edinmiş, Türk edebî geleneğine ise büyük ölçüde Fars edebiyatı aracılığıyla aktarılmıştır (Albayrak, 1997, s. 516). Kahramanlıkların ve savaş sahnelerinin destansı bir biçimde işlendiği bu dinî-destani hikâyeler; Arap edebiyatında *Sîretü'l-Hamza* ya da *Esmârü'l-Hamza*, Fars edebiyatında *Dâstân-ı Emîr Hamza*, *Sâhibkırânnâme*, *Kitâb-ı Rümûz-ı Hamza* ve *Kıssa-i Emîr Hamza*; Türk edebiyatında ise *Hamzanâme* adıyla bilinmiş ve sözlü-yazılı kültürde yaşatılmıştır (Yelten, 2013, s. 152).

Hamzanâmeler, Hz. Hamza'nın kahramanlıklarını ve İslamiyet'i yayma uğruna verdiği mücadeleleri konu alan destansı halk hikâyeleridir. Hz. Hamza'yı bir gazi-veli figürü olarak yücelten, İslamiyet'in yayılma sürecini efsanevi bir biçimde anlatan, çoğunlukla hayal ürünü olayları barındıran *Hamzanâme* anlatılarında tarihsel gerçeklikten çok dinî değerler, epik unsurlar ve popüler kahramanlık motifleri ön plana çıkar. İslam'ı yaymak için yapılan savaşlar cihat ve gaza motifi olarak *Hamzanâme* anlatılarının merkezinde yer alır. Anlatılarda Hz. Hamza, cesareti ve gücüyle düşmanları yenen ideal mümin tipi olarak sunulur. *Hamzanâmelerde* devler, cinler, periler gibi fantastik unsurlar bolca kullanılmakla birlikte İslam ahlakı, sabır, doğruluk, iman gibi konular da sürekli vurgulanmaktadır (Çorak, 2018, s. 10).

Hamzanâmelerde kahramanlık, cesaret ve savaş temaları güçlü bir retorikle sunulur. Kahramanların giysileri, atları, silahları ve savaş sahneleri ayrıntılı betimlemelerle anlatılır. Kahramanlar devlerle savaşan, tek başına orduları yenen, mucizeler gösteren bir tiplene olarak olağanüstü niteliklerle donatılır. Nitekim Hz. Hamza ve diğer kahramanlar zaman zaman doğaüstü güçlerle desteklenir; melekler yardıma gelir, rüyalarla yönlendirilir. Düşman tarafında da kâfir hükümdarlar, büyücüler, devler, cinler, cadılar ve şeytani figürler bulunur. Anlatılarda, düşman komutanların ya da halkın, Hz. Hamza'nın adaletini ve gücünü gördükten sonra İslam'a girmesi işlenir.

Hamzanâme anlatıları genellikle belirli bir tarihsel döneme bağlı gibi görünse de bu anlatılarda zaman kavramı elastiktir. Olaylar arasında tarihsel sıralama aranmaz; anlatının dramatik etkisine göre kurgu serbestçe şekillenir. Anlatılar, sabır, sadakat, tevekkül, şehitlik, ibadet, Allah'a bağlılık gibi değerleri sürekli işler. Her savaş öncesi dua edilir, her zafer sonrası Allah'a hamd edilir.

Hamzanâmeler hem edebî hem dinî hem de sosyolojik açıdan önem taşır. *Hamzanâmeler* sadece birer dinî anlatı değil, aynı zamanda bu anlatıları zengin birer epik, kültürel ve ideolojik metin hâline getiren çok boyutlu unsurlar içerir. Bu anlatılar, İslamiyet'in yayılış sürecini kahramanlık öyküleriyle harmanlayarak sunar. Nitekim *Hamzanâme* anlatıları İslam'ın halk arasında benimsenmesini kolaylaştırıcı bir rol oynamıştır. 72 ciltlik bu külliyyat, saray ve halk çevrelerinde büyük rağbet görmüş, meddahlar tarafından da anlatılmıştır. *Hamzanâme* anlatılarında, İran, Çin, Hindistan gibi uzak coğrafyalara yapılan seferler konu edilir. Bu yönüyle anlatılar, kozmopolit ve evrensel İslami savaş anlatısı niteliği kazanır.

Hamzanâme anlatıları halkın anlayabileceği sade bir dille yazılmıştır. Zamanla aruz vezni ve daha süslü anlatımlar da kullanılmıştır. *Hamzanâme* anlatıları gazavatnâmeler, menakıbnâmeler ve halk hikâyeleri gibi türlerin gelişiminde etkili olmuştur. Destan, menkıbe, halk hikâyesi ve gazavatnâme türlerinin karışımından oluşan *Hamzanâmelerde*, meddah

geleneğine uygun olarak dramatik, abartılı ve canlı bir anlatım hâkimdir. Kalıplaşmış sözler, yiğitlik övgüleri, dua ve beddualar, mucizevi olaylar anlatılarda çok sık kullanılır.

Suheyb-i Rûmî tarafından Araplar arasında kıraat edilen ve sonrasında Ebü'l-Meâlî'nin genişleterek altmış cilde çıkarttığı *Siretü'l Hamza* adlı eserde (Arapça) de müellifin Ebü'l Meâlî el-Kûfî olduğu (Albayrak, 1997, s. 516); Hz. Hamza'nın İranlılaştırılmış menkıbelerinin de *Sahibkırânnâme* olarak 1073'te (Miladi, 1662) tertip edildiği (Yazıcı, 1994, s. 208); Türkler arasında ise *Hamzanâmelerin* dokuzuncu yüzyıldan sonra yayılmaya başladığı ve on dördüncü yüzyıla kadar sözlü kültürde yaşatılıp anlatılageldiği (Kocatürk, 1964, s. 190-191) ifade edilmekle birlikte ilk kez on dördüncü yüzyılda Ahmedî'nin kardeşi Hamzavî tarafından yazıya geçirildiği (Güzel, 2009, s. 84-85) bilinmektedir.

Meşâir'üş-Şu'arâ adlı tezkiyesinde Âşık Çelebi, Hamzavî'nin *Hamzanâme* anlatılarını 24 ciltte topladığını (Çelebi, 2018, s. 123), *Seyahatnâme* adlı eserde de Evliya Çelebi, Ebü'l-Meâlî tarafından 60 cilde çıkarılan *Hamzanâme* anlatılarının meddahlar ve kıssahanlar tarafından bu 60 ciltten esinlenilerek genişletildiğini ve 360 cilde kadar çıkarıldığını belirtmektedir (Çelebi, 1896, s. 525). *Hamzanâme* ciltleri ve nüshalarıyla ilgili olarak Erzurum, Ankara ve İstanbul'daki çeşitli kütüphanelerde yapılan araştırmalar sonucu *Hamzanâme*'nin 69 cilt olduğu (Sezen, 1991, s. 27), İstanbul Üniversitesi kütüphanelerinde yapılan araştırmalar sonucunda 40 ve 42. ciltlerin dışında 72 ciltlik *Hamzanâme*'ye ulaşıldığı (Yelten, 2013, s. 153) ve son yapılan çalışmalarda da 40. cildin de Ankara Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda bulunduğu (Girgiç, 2023, s. 4) bilinmektedir.

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada *Hamzanâme* ciltleri üzerine yapılan lisansüstü tez çalışmalarının tespit edilmesi ve tespit edilen tez çalışmalarının çeşitli açılardan incelenmesi amaçlanmış ve bu doğrultuda hangi cilt ya da hangi cildin hangi nüshası üzerinde çalışma yapıldığının saptanması ve bu çalışmaların içerik analizlerinin yapılarak araştırma eğilimlerinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

1.2. Çalışmanın Önemi

Hamzanâme ciltleri üzerine yapılan lisansüstü tezlerin araştırma eğilimlerini belirlemeyi hedefleyen bu araştırmanın ileride bu alanda yapılacak çalışmalara yol göstermesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Bu araştırma nitel bir desene sahiptir. Bulgulara ulaşmak amacıyla doküman inceleme yöntemi kullanılmış; elde edilen verilerin tablo hâline getirilmesi ve yorumlanması aşamasında ise benzer konularda yapılmış çalışmalar temel alınarak belirli temalar ve ana yapılar çerçevesinde eleştirel bir değerlendirme gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte, betimsel içerik analizi (verilerin temel temalar ve kalıplar doğrultusunda sistematik şekilde tanımlanarak açıklanması) tekniğinden yararlanılmıştır.

1.4. Çalışma Verilerinin Toplanması

Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>) veri tabanından elde edilen bilgiler bu çalışmanın temel veri kaynağını oluşturmuştur. Bu platform üzerinden ilgili lisansüstü tezler *Hamzavi*, *Hamzanâme* ve *Eski Anadolu Türkçesi* anahtar

sözcükleri farklı transliterasyonlar göz önünde bulundurularak 20.09.2024 - 21.03.2025 tarihleri arasında taranmış, tarama sonucunda elde edilen veriler betimsel içerik analizine dâhil edilmiştir.

1.5. Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Literatür taramaları sonucunda *Hamzanâmeler* hakkında makale, bildiri, kitap, kitap bölümü, ansiklopedi maddesi ve tez çalışması türünde birçok çalışmanın yapıldığı saptanmıştır. Bu çalışma türleri içerisinde en fazla çalışmanın lisansüstü tez çalışmaları şeklinde yapıldığı ve bu durumun artarak devam ettiği tespit edilmiştir. Nitekim, 72 ciltlik bir külliyata sahip olan *Hamzanâmeler* üzerine bundan sonra yapılacak çalışmalara kılavuzluk edebilmek için özellikle üzerinde hiç çalışma yapılmamış olan *Hamzanâme* ciltlerinin tespit edilerek araştırmacıların istifadesine sunulması ve daha önce yapılmış olan çalışmaların araştırma eğilimlerinin ortaya konulması hedefi doğrultusunda lisansüstü tezler odak noktası olarak seçilmiştir. Lisansüstü tezlerin tercih edilmesinde; çalışmanın kapsamının sınırlanması ve nicelik bakımından en yoğun araştırmanın bu alanda gerçekleşmiş olması etkili olmuştur.

2. İnceleme

2.1. *Hamzanâmeler* Üzerine Yapılan Lisansüstü Tezler

Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden elde edilen verilere göre, *Hamzanâmeler* üzerine toplam 61 lisansüstü tez çalışması yapılmıştır. Bu tezlerin 4'ü doktora tezi [Türk (2016), Eryiğit (2023), Ateş (2024), Dinçer Ölçü (2024)], 57'si ise yüksek lisans tezi [Sezen (1988), Balaban (2003), Yıkılmaz (2005), Zengin (2005), Akın (2006), Kurtçu (2006), Baysal (2008), Kökyar (2009), Datlı (2009), Bolatkale (2010), Karahan (2014), Dinçaslan (2016), Faraşoğlu (2016), Bulut (2016), Aydın (2017), Kırmıt (2017), Korkmaz (2017), Tatlı (2017), Çay (2017), Yılmaz (2018), Hançer (2018), Tarun (2018), Çopursan (2018), Kaya (2018), Çakmak (2018), Deniz (2018), Soyal (2018), Dilipak (2019), Özkurvurdur (2019), Akan (2019), Açikel (2019), Kont (2019), Kaplan (2019), Aydoğan (2019), Mamati (2019), Kumru (2019), Yıldırım (2019), Yıldız (2019), Kaya (2020), Sıvışan (2020), Kahveci (2020), Yücel Oğuz (2021), Genç (2021), Kılıçarslan (2021), Yeşiloğlu (2021), Chalabee (2022), Alabaşoğlu (2022), Batur (2022), Aktürk (2022), Karakoç (2022), Turgut (2022), Özal (2023), Saeed Dilovan (2023), Ahmed Mustafa (2023), Girgiç (2023), Kılıç (2024), Zülfikar (2024)]'dir. Bunlardan *Külliyât-ı Emir Hamza* adlı Güney Azerbaycan sahasına ait bir halk hikâyesinin çeviri yazısının yapıldığı ve metin sözlüğünün oluşturulduğu yüksek lisans tezi (Bolatkale, 2010) dışındaki tüm lisansüstü tezlerin, Anadolu coğrafyasında anlatılagelen *Hamzanâme* ciltleri üzerine hazırlandığı görülmektedir.

2.2. *Hamzanâmeler* Üzerine Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi

Hamzanâmeler üzerine hazırlanan lisansüstü tezlerin içeriklerinin genel itibarıyla tez çalışmalarına esas teşkil eden cildin transkripsiyonunun yapılarak günümüz Türkçesine aktarılması ve söz konusu ciltte anlatılan hikâyelerin sadeleştirilerek özetlenmesi şeklinde olduğu görülmektedir. Ayrıca bu tezlerin, Halk Bilimi, Türk Halk Edebiyatı, Dil Bilimi ve Türk Dili bilim dallarının inceleme alanları çerçevesinde hazırlandığı anlaşılmaktadır.

Hamzanâmeler ile ilgili yapılan lisansüstü tez çalışmalarının *Hamzanâmelerin* müellifi olduğu öngörülen Hamzavî'nin hayatı ve eserleri; üzerinde çalışılan cildin yazma nüshasının tavsifi, transkribe edilerek günümüz Türkçesine aktarımı yapılan metnin şekil, muhteva, dil ve üslup özellikleri, anlatılarda geçen sözcüklerin dillere göre dağılımı ile metin sözlüğünün

oluşturulması şeklinde “inceleme-metin-sözlük” ana bölümleri çerçevesinde biçimlendirildiği görülmektedir.

Halk Bilimi ve Türk Halk Edebiyatı alanında *Hamzanâmeler*le ilgili yapılan lisansüstü tez çalışmaları, *Hamzanâmelerin* halk edebiyatındaki yerini belirlemek üzere destan, masal ve halk hikâyesine ait motiflerin *Hamzanâmeler*deki epizotlar, tipler ve motifler açısından irdelendiği, hikâyecilik ve meddahlık geleneğinde *Hamzanâmelerin* taşıdığı önemin ortaya konulmaya çalışıldığı çalışmalar olarak göze çarpmaktadır.

Türk Dili alanında *Hamzanâmeler* ile ilgili yapılan lisansüstü tez çalışmalarının bazılarında dil incelemesi doğrultusunda metnin imlası, ses ve yapı özellikleri üzerinde durulmuş, metin sözlüğü oluşturulmuş, kişi ve yer adları dizini hazırlanmıştır.

Dil incelemesinin yapıldığı bazı çalışmalarda da metnin söz varlığını yansıtan sözlük çalışmalarına yer verildiği gibi adlar, eylemler, ilgeçler, bağlaçlar, ünlemler ve deyimler bakımından metnin söz varlığını inceleyen çalışmalara da rastlanılmıştır. Söz konusu gramer içerikli çalışmaların birçoğunda dizin kapsamında bağlamli dizin, gramatikal dizin ya da kişi ve yer adları dizinlerine yer verildiği saptanmıştır.

Hamzanâmeler üzerine yapılan son çalışmalardan biri olan *Eski Anadolu Türkçesinde Nezaket(sizlik) (Hamzanâmeler Örneği)* adlı doktora tezinde, *Hamzanâmeler* dil bilimsel bir kuram çerçevesinde ele alınmıştır. Bu çalışmada, öncelikle eserin birinci cildindeki karşılıklı konuşmalarda yer alan kibarlık ve kabalık stratejileri nezaket(sizlik) bağlamında analiz edilmiştir. Ardından, nezaket ya da nezaketsizlik göstergesi olan dilsel tercihler tanımlanarak genel bir değerlendirme sunulmuş; son aşamada ise konuşucular arasındaki güç dengeleri ve mesafe temelli konumlandırmaların bu stratejilerle nasıl ilişkilendiği ortaya konmuştur (Ölçü Dinçer, 2024).

2.3. Lisansüstü Tez Çalışması Yapılan *Hamzanâme* Ciltleri ve Bulundukları Kütüphaneler

72 ciltlik bir külliyata sahip olan *Hamzanâmelerin* farklı kütüphanelerde nüshaları bulunmaktadır. *Hamzanâmeler* üzerine yapılan lisansüstü tez çalışmalarında incelenen ciltlerin bulundukları kütüphanelere göre dağılımı şu şekildedir:

Tablo 1: Üzerinde Lisansüstü Tez Çalışması Yapılan *Hamzanâme* Ciltleri ve Bulundukları Kütüphaneler

Cilt Numarası	Yazma Cildin Bulunduğu Kütüphane
1. Cilt (1b-88b)	İstanbul Üniversitesi Seminer Kitaplığı
1. Cilt	İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar
1. Cilt (1a-107b)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
2. Cilt (1b-70a)	İstanbul Üniversitesi Seminer Kitaplığı
1, 2 ve 3. Ciltler (158b-250b)	Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi
5. Cilt I. Kısım (1b-85b)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
5. Cilt II. Kısım (86a-169a)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
6. Cilt 1. Kısım (1b-100a)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
6. Cilt 2. Kısım (1b-135b)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
7. Cilt (1b-92a)	Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi
8. Cilt (1b-106a)	Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi
9. Cilt (1b-119b)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
12. Cilt (1b-113a)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
12. Cilt (1b-99b)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
13. Cilt (1b-72a)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi

14. Cilt (1b-72b)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
14. Cilt (2a-56a)	Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi
16. Cilt (1b-80a)	İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi
17. Cilt (1b-124a)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
18. Cilt (1b-74b)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
19. Cilt (1b-76a)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
20. Cilt (1b-110a)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
20. Cilt (4b-92a)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
23. Cilt (1b-102a)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
24. Cilt (1b-89a)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
25. Cilt (1b-83b)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
26. Cilt (1b-58b)	İstanbul Üniversitesi Seminer Kitaplığı
27. Cilt (1b-112a)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
29. Cilt (1b-54a)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
30. Cilt (2b-63b)	Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi
31. Cilt (1b-97b)	Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi
32. Cilt (1b-27a)	İstanbul Üniversitesi Seminer Kitaplığı
33. Cilt (1b-47b)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
34. Cilt (1b-68a)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
35. Cilt (1b-93b)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
36. Cilt (1b-52a)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
44. Cilt (1b-42b)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
46. Cilt (1b-50a)	İstanbul Üniversitesi Seminer Kitaplığı
46. Cilt (1b-81a)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
48. Cilt (1b-82b)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
49. Cilt (1b-82a)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
51. Cilt (1b-96a)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
53. Cilt (1b-140a)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
53. Cilt (1b-113a)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
54. Cilt (1b-28b)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
55. Cilt (1b-27b)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
56. Cilt (1b-46b)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
57. Cilt (1b-50a)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
60. Cilt (1a-53b)	Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi S. Özege Kitaplığı
60. Cilt (54a-105b)	Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi S.Özege Kitaplığı
62. Cilt (1b-40b)	Belgrad Üniversitesi Svetozar Markovic Kütüphanesi
62. Cilt (41a-80b)	Belgrad Üniversitesi Svetozar Markovic Kütüphanesi
64. Cilt (1b-115a)	Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu
68. Cilt (49a-96b)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
69. Cilt (1a-54a)	Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi S. Özege Kitaplığı
71. Cilt (1b-115a)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
72. Cilt (1a-134b)	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
Tercüme	Güney Azerbaycan

Tablo 1 incelendiğinde 72 ciltlik *Hamzanâme* külliyyatının bazı ciltleri ve bu ciltlerin farklı kütüphanelerde bulunan nüshaları üzerinde farklı içerikte birçok sayıda lisansüstü tez çalışmasının yapıldığı tespit edilmekle beraber üzerinde hiç çalışma yapılmayan ciltler de bulunmaktadır. Şöyle ki 4, 10, 15, 21, 22, 28, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 47, 50, 52, 58, 59, 61, 63, 65, 66, 67 ve 70. ciltler üzerinde lisansüstü tez çalışmasının yapılmadığı tespit edilmiş ancak

literatür taramalarında 67. cildin Bulduk (2019), 70. cildin Telli (2019) tarafından kitap çalışması kapsamında incelendiği saptanmıştır.

Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden elde edilen verilerden hareketle bazı ciltler (21, 22, 28, 39, 41, 47, 54 ve 63. cilt) üzerine lisansüstü tez çalışmalarının da yapılmakta olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Hazırlanmakta olan lisansüstü tez çalışmalarından 54. cilt çalışmasının İstanbul Fatih Millet Kütüphanesi Ali Emiri Efendi Kitaplığında bulunan 54. cilt (1b-58b) üzerine yapıldığı, ayrıca 63. cilt dışındaki hazırlanmakta olan lisansüstü tezlerin de yüksek lisans çalışması olduğu, 63. cildin ise doktora tezi olarak çalışıldığı tespit edilmiştir. Son durumda 15 adet cilt (4, 10, 15, 37, 38, 40, 42, 43, 50, 52, 58, 59, 61, 65 ve 66. cilt) üzerinde hiç çalışma yapılmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

İncelemede Tablo 1'den hareketle aynı cildin (1, 2, 3, 12, 14, 20, 46 ve 53. cilt) farklı kütüphanelerde bulunan nüshaları üzerinde farklı araştırmacılar tarafından birden fazla çalışmanın yapıldığı da görülmektedir.

Hamzanâmeler üzerine gerçekleştirilen lisansüstü tez çalışmalarında incelenen ciltlerin büyük çoğunluğunun İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde bulunduğu; bunun yanı sıra Belgrad Üniversitesi Svetozar Markovic Kütüphanesi Doğu El Yazmaları Koleksiyonu, Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Seyfettin Özege Kitaplığı, Ankara Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi ve İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi koleksiyonlarındaki ciltler üzerinde de lisansüstü tez çalışmalarının yapıldığı görülmektedir.

2.4. *Hamzanâmelerle İlgili Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmalarının Yıllara Göre Dağılımı ve Oranları*

Tablo 2: *Hamzanâmelerle İlgili Lisansüstü Tez Çalışmalarının Yıllara Göre Dağılımı ve Oranları*
Σ = 60

Yıl	f	%	Yıl	f	%	Yıl	f	%	Yıl	f	%
1988	1	1,67	2008	1	1,67	2017	5	8,33	2021	4	6,67
2003	1	1,67	2009	2	3,33	2018	8	13,33	2022	6	10,00
2005	2	3,33	2014	1	1,67	2019	11	18,33	2023	5	8,33
2006	2	3,33	2016	4	6,67	2020	3	5,00	2024	4	6,67

Tablo 2 incelendiğinde Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi verilerine göre 1988 yılında başlayan lisansüstü tez çalışmalarının 2016 yılından itibaren günümüze kadar her yıl yapıldığı görülmektedir. Hazırlanmakta olan ve henüz üzerinde hiç çalışma yapılmamış ciltler de düşünüldüğünde bu durumun devam edeceği öngörülmektedir.

2.5. *Hamzanâme Ciltleri Üzerine Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmalarının Üniversitelere Göre Dağılımı*

Tablo 3: Çalışmaların Üniversitelere Göre Dağılım Sıklığı (Σ = 60)

Lisansüstü Tez Çalışmasının Yapıldığı Üniversite	f	Lisansüstü Tez Çalışmasının Yapıldığı Üniversite	f
İstanbul Arel Üniversitesi	34	Atatürk Üniversitesi	1
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	4	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	

			1
İstanbul Üniversitesi	3	Çukurova Üniversitesi	1
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	3	Erciyes Üniversitesi	1
Gaziantep Üniversitesi	2	Girne Amerikan Üniversitesi	1
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	2	Fatih Üniversitesi	1
Uşak Üniversitesi	2	Malatya İnönü Üniversitesi	1
Yıldız Teknik Üniversitesi	2	Muş Alparslan Üniversitesi	1

Tablo 3 incelendiğinde 34 tane (% 56,7) lisansüstü tez çalışmasıyla en fazla çalışmanın Prof. Dr. Muhammet YELTEN danışmanlığında İstanbul Arel Üniversitesinde yapıldığı saptanmıştır. Ayrıca hazırlanmakta olan tezlerde de bu durumun devam ettiği görülmektedir. Ancak son yıllarda yapılan çalışmalara bakıldığında başka üniversiteler ve danışmanlar tarafından da *Hamzanâme* anlatılarının lisansüstü tezlere konu edildiği görülmektedir.

3. Sonuç ve Öneriler

Hamzanâmeler, Türk edebiyatında hem dinî anlatıların hem de epik geleneğin köklü bir bileşkesini temsil etmektedir. Bu anlatılar aracılığıyla İslami değerler, Türk halkına hem eğlendirici hem öğretici bir biçimde aktarılmış, aynı zamanda sözlü edebiyatın biçim ve içerik özellikleri yazılı edebiyata taşınmıştır. Bu bakımdan *Hamzanâmeler*, Türk halk bilinci ve İslami kimlik inşasında önemli bir rol oynamıştır.

72 ciltten oluşan *Hamzanâme* anlatılarıyla ilgili olarak 1988’de başlayan lisansüstü tez çalışmaları, özellikle 2016’dan itibaren her yıl düzenli olarak artış göstermiştir. Güney Azerbaycan sahasına ait anlatı üzerine Bolatkale (2010) tarafından yapılan yüksek lisans çalışması dışında Anadolu coğrafyasına ait *Hamzanâme* anlatılarıyla ilgili olarak günümüze dek incelenen lisansüstü tezlerin 4’ü doktora, diğerleri ise yüksek lisans düzeyindedir. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinden elde edilen verilerden hareketle bazı ciltler üzerine lisansüstü tez çalışmalarının da (21, 22, 28, 39, 41, 47, 54 ve 63. cilt) yapılmakta olduğu saptanmış, bunlardan sadece 63. cilt üzerine doktora çalışması yapıldığı, diğerlerinin ise yüksek lisans düzeyinde olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Ayrıca 67. cildin Bulduk (2019) ve 70. cildin Telli (2019) tarafından kitap çalışması kapsamında incelendiği görülmüştür. Sonuç olarak araştırma ve tarama verilerinden hareketle 15 cildin (4, 10, 15, 37, 38, 40, 42, 43, 50, 52, 58, 59, 61, 65 ve 66. cilt) henüz herhangi bir bilimsel çalışmaya konu olmadığı belirlenmiştir.

Hamzanâmeler üzerine yürütülen lisansüstü tez çalışmalarının büyük çoğunluğu, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesindeki nüshalara odaklanmıştır. Bu çalışmaların yanı sıra, Ankara Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Seyfettin Özege Kitaplığı, Belgrad Üniversitesi Svetozar Markovic Kütüphanesi Doğu El Yazmaları Koleksiyonu, İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi ve Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesindeki nüshalar da incelenmiştir.

Hamzanâmeler üzerine yapılan tezlerin içeriklerinin genellikle tez çalışmalarına esas teşkil eden cildin çeviri yazısının yapılması ve söz konusu ciltte anlatılanların sadeleştirilerek özetlenmesi şeklinde olduğu görülmekle birlikte dil incelemelerinin yapıldığı çalışmalarda diğer

çalışmalardan farklı olarak zarf-fiil yapıları cümlelerin tespit edilerek işlevlerine göre tasnif edildiği (Balaban, 2003), metnin söz varlığının tematik olarak sınıflandırıldığı (Yıldız, 2019; Sıvışan, 2020), metinde geçen kelimeler ve bu kelimelerin aldıkları eklerin dökümünün yapılarak gramatikal dizin hazırlandığı (Türk, 2016), metnin şekil bilgisi, cümle bilgisi ve imla özellikleri açısından incelendiği ve metinden hareketle ekli dizin oluşturulduğu (Turgut, 2022), incelemeye esas olan cildin sözcük türleri bakımından da detaylandırılarak incelendiği (Eryiğit, 2023), incelenen metnin bağlamı dizinin ve işlevsel sözlüğünün oluşturulduğu (Ateş, 2024) saptanmıştır. Ayrıca Halk Bilimi ve Türk Halk Edebiyatı'nın inceleme alanları kapsamında diğer çalışmalardan farklı olarak incelemeye esas olan ciltteki kahramanların kaynaklarının *Taberî Tarihi* ve *Şehnâme*'nin de göz önüne alınarak değerlendirildiği ve İslami Türk destanlarındaki (*Battalnâme*, *Danışmendnâme*, *Saltuknâme*) konumlarının incelendiği (Kurtçu, 2006), ilgili ciltte geçen mekânlar ile zamanların da ayrıca irdelendiği (Soyal, 2018), ilgili cildin anlatılarında geçen motiflerin ayrıntılı bir şekilde tespit edilmeye çalışıldığı (Kont, 2019), destan, masal ve halk hikâyesine ait motiflerin ilgili cildin kahraman kadrosu temelinde ele alındığı (Kökyar, 2009) tespit edilmiştir.

Hamzanâmeler üzerine yapılan tez çalışmalarında, aynı cildin (1, 2, 3, 12, 14, 20, 46 ve 53. ciltler) farklı kütüphanelerde bulunan nüshaları üzerinde çeşitli araştırmacılar tarafından birden fazla çalışmanın gerçekleştirildiği, ancak sadece 12. cilt üzerine hazırlanan tezde nüshalar arası edisyon kritik yapıldığı, diğer çalışmalarda ise bu yönetime başvurulmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, bundan sonra yapılacak çalışmalarda aynı cildin farklı kütüphanelerdeki nüshaları üzerinde edisyon kritik de yapılabileceğini göstermektedir.

Anadolu coğrafyasındaki *Hamzanâme* metinleriyle Güney Azerbaycan coğrafyasındaki *Hamzanâme* metinleri arasında karşılaştırmalı çalışmaların yapılması düşünülebilir.

Henüz yayımlanmamış yazma nüshaların transkripsiyonlu metin neşri yapılabilir.

Hamzanâme metinleri hem tarihî Türk dili araştırmaları hem de söylem analizi, fonoloji, morfoloji, söz dizimi, anlatı bilimi, leksikoloji gibi pek çok dil bilimsel alana özgü çalışmalar için çok uygun ve zengin materyaller sunar. Anlatı bilimi ve tipoloji çalışmaları kapsamında *Hamzanâme* anlatılarının epik yapısı ve anlatı unsurlarının tahlili yapılabilir. Ayrıca gerçek dışı zaman/yer unsurları ile tarihsel gerçeklik arasındaki ilişki zaman-mekân anlayışı çerçevesinde incelenebilir.

Hamzanâme ile diğer epik anlatılar (*Dede Korkut*, *Battalnâme*, *Danışmendnâme*) ortak motifler, farklılıklar, karakter yapıları vs. hususlar açısından karşılaştırılarak incelenebilir.

Kültürel ve dinî bağlamdan hareketle *Hamzanâmeler*deki cihat, gaza, mucize, keramet gibi kavramların anlatıya katkısı ve anlatıların İslamlaşma sürecindeki yerinin tespitine yönelik çalışma yapılması düşünülebilir.

*Hamzanâmeler*deki kadın kahramanlar, ideal kadın-erkek tipleri ve aile yapısı gibi konuları toplumsal cinsiyet rolleri ve kadın temsilleri açısından değerlendiren çalışmalar yapılabilir.

Hamzanâme metinlerinde karmaşık cümle yapıları ve söz dizimsel özellikler ayrıntılı bir şekilde (sıralı, bağlı ve iç içe geçmiş cümle yapılarına örnekler, dolaylı anlatım ve aktarma söyleyişlerin işleyişi, bağlaç yapıları ve bağlaçların görevleri vs.) ele alınabilir.

Hamzanâme ciltleriyle ilgili yapılan lisansüstü tez çalışmalarının neredeyse tamamında çalışmaya esas teşkil eden ciltlerin çeviri yazılarının yapılarak günümüz Türkçesine aktarıldığı, söz konusu ciltlerde anlatılanların özetlendiği görülmekle birlikte bu anlatılar sadeleştirilerek millî kültürün yaşamasına ve gelişmesine katkı sağlayan *Dede Korkut Hikâyeleri* gibi her düzeyde okuyucuya hitap edebilen yayın ya da yayınlar yapılabilir. Ayrıca dijital bellek ve veri tabanı oluşturabilme adına taranmış nüshalar üzerinden dijital bir *Hamzanâme* veri tabanı hazırlanabilir.

Extended Abstract

The *Hamzanâme*, with its 72-volume corpus, holds an important place in Turkish literature. The *Hamzanâme* consists of epic religious narratives recounting the heroic adventures of Hz. Hamza. These works, which hold a significant place in the literary traditions of Arabic, Persian, and Turkish literature, were primarily transmitted into Turkish culture through Persian literature. The narratives frequently incorporate mythological elements such as giants, jinn, and fairies, while simultaneously emphasizing religious values, epic characteristics, and popular motifs of heroism. These texts have played a pivotal role in shaping the public perception of Islam. While various types of scholarly works on the *Hamzanâme* exist, including articles, books, and encyclopedic entries, postgraduate theses constitute the most numerous and consistently growing body of research. This study aims to analyze these theses to determine which volumes have been studied and what the research trends are, thereby guiding future academic efforts in this field.

This research employed a qualitative design based on the document review method. The primary data source was the Council of Higher Education National Thesis Centre database. To identify relevant theses, the database was searched using the keywords *Hamzavi*, *Hamzanâme*, and *Eski Anadolu Türkçesi*, considering different transliterations and alternative spellings of the titles. The data obtained from the search were then tabulated and interpreted using the descriptive content analysis technique. This approach enabled a systematic description and explanation of the data in terms of key themes and patterns. The scope of the study was limited to postgraduate theses due to their quantitative density and the objective of providing a comprehensive guide for future researchers. Of the postgraduate theses produced on the *Hamzanâme*, four have been completed as doctoral dissertations, with the remaining works being master's theses. The content of these theses is largely focused on the transcription of the studied volume into modern Turkish and a summary of its narrative. The theses were prepared within the disciplinary frameworks of Folklore, Turkish Folk Literature, Linguistics, and Turkish Language. The majority of the studies adhere to a standardized structure, including sections for “analysis-text-vocabulary”.

A notable finding is the specific focus on philological and linguistic analysis. These studies have examined the orthography, phonology, and morphological features of the texts. Recent doctoral studies have extended this focus to include discourse analysis and pragmatics, such as the study of politeness and impoliteness strategies in conversations. Other theses have created thematic classifications of vocabulary.

Analysis of the volumes studied revealed that the manuscripts are located in various libraries across Turkey and abroad, with the majority being housed at the İstanbul University Rare Books Library. The research also found that while some volumes and their different manuscripts have been studied multiple times by various researchers, 15 volumes of the 72-

volume corpus have not yet been the subject of any academic study. These unstudied volumes are numbers 4, 10, 15, 37, 38, 40, 42, 43, 50, 52, 58, 59, 61, 65, and 66.

This study confirms that the *Hamzanâme* remains a vibrant and growing field of academic inquiry in Turkish literature. However, the research has highlighted significant gaps in the literature, particularly the 15 volumes that have not yet been examined. This finding presents a clear path for future researchers.

In addition to studying the unexamined volumes, several recommendations can be made for future research to enrich the field:

Although different manuscripts of the same volume (e.g., volumes 1, 2, 3, 12, 14, 20, 46, and 53) have been the subject of multiple theses, only one thesis on Volume 12 performed a critical edition of the manuscripts. Future studies should employ this method to compare and establish definitive texts.

Comparative studies could be conducted between the *Hamzanâme* texts of the Anatolian region and those from other geographical areas, such as Southern Azerbaijan.

The *Hamzanâme* offers rich material for various linguistic and literary disciplines, including discourse analysis, narratology, and lexicology. Researchers could analyze narrative structures, fantastic elements, and the relationship between historical reality and fiction within the texts.

Future research could explore themes like the concept of jihad and miracles within a cultural and religious context. Gender roles and female character representations could also be analyzed.

The texts could be simplified and published for broader audiences to promote cultural continuity. A digital database of the scanned manuscripts could also be created to facilitate future research.

Kaynakça

- Açıknel, F. (2019). *Hamza-Nâme (13. cilt) inceleme-metin-sözlük*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Ahmed Mustafa, A. (2023). *Hamzanâme (62. cilt /41a-80b) (inceleme -metin- gramatikal dizin- tıpkıbasım)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gaziantep Üniversitesi.
- Akan, H. A. (2019). *Hamza-Nâme (10. cilt) inceleme-metin-sözlük*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Akın, N. Ş. (2006). *Hamzanâme (8. cilt, Yapı Kredi Sermet Çifter Ar. Kütüphanesi) metin- inceleme*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Aktürk, B. (2022). *Hamzanâme (56. cilt) (inceleme- metin-sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Alabaşoğlu, M. (2022). *Hamza-Nâme (48. cilt) (inceleme- metin-sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.

- Albayrak, N. (1997). Hamzanâme maddesi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 15.Cilt, 516-517. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Ateş, M. (2024). *Hamza-nâme 53. cilt (transkripsiyonlu metin–imla-bağlamli dizin ve işlevsel sözlük)*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Uşak Üniversitesi.
- Aydın, M. (2017). *Hamzanâme (29. cilt) (inceleme-metin-sözlük-indeks)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Aydoğan, E. (2019). *Hamzavi'nin Hamzanamesi (32. cilt) inceleme-metin-sözlük*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Balaban, A. (2003). *Hamza-nâme'de geçen zarf-fiil yapıli cümleler (1-88 varak)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Batur, N. H. (2022). *Hamza-Nâme (54. cilt) (inceleme- metin-sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Baysal, S. C. (2008). *Hamzanâme (7. cilt) gramer özellikleri, metin, sözlük, indeks*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fatih Üniversitesi.
- Bolatkale, E. (2010). *Külliyyât-ı Emir Hamza'nın çeviri yazısı ve sözlüğü*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Manisa Celal Bayar Üniversitesi.
- Bulduk, T. B. (2019). *Hamza-nâme (67. cilt): dil incelemesi - metin - dizin - tıpkıbasım*. Hiper Yayın.
- Bulut, A. (2016). *Hamzanâme (Hamzanâme 12. cilt gramer-transkripsiyonlu metin - sözlük - kişi adları/yer adları indeksi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Chalabee, S. A. M. (2022). *Hamzanâme (24. cilt) inceleme-metin-sözlük*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Çakmak, Y. (2018). *Hamzanâme (17. cilt) (inceleme-metin-sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Çay, B. H. (2017). *Hamza-Nâme (23. cilt) inceleme-metin-sözlük-indeks*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Çelebi, Â. (2018). *Meşâir'üş-Şu'arâ*. (F. Kılıç, Haz.). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Çelebi, E. (1896). *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*. İkdâm Matbaası.
- Çopursan, V. Ü. (2018). *Hamza-Nâme (27. cilt) (inceleme-metin-sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Çorak, R. (2018). *Hamzanâme: Sâhibkırân ve Hamzazâde Rüstem'in maceraları*. Ketebe Yayınları.
- Datlı, D. (2009). *Hamzanâme (2. cilt) (metin-sözlük-indeks)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Deniz, T. (2018). *Hamzanâme (14. cilt) (inceleme-metin-sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.

- Dinçaslan, M. F. (2016). *Hamzanâme* (46. cilt, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi), *gramer incelemesi-transkripsiyonlu metin-sözlük-indeks*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Dilipak, H. M. (2019). *Hamzanâme* (20. cilt, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Nadir Eserler Kütüphanesi), *transkripsiyonlu metin, gramer incelemesi, sözlük, indeks*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Dinçer Ölçü, Z. (2024). *Eski Anadolu Türkçesinde nezaket(sizlik) (Hamzanameler örneği)*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Eryiğit, C. (2023). *Hamza-nâme* 71. cilt (dil incelemesi - metin - gramatikal dizin). [Yayımlanmamış doktora tezi]. Uşak Üniversitesi.
- Faraşoğlu, Y. (2016). *Hamzavî'nin Hamzanâmesi* (26. cilt) *giriş-inceleme-metin-sözlük*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Genç, Ş. (2021). *Hamzanâme* (35. cilt) *inceleme-metin-sözlük*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Girgiç, M. B. (2023). *Hamzavi, Hamza-nâme (C.68, V.49a-96b) dil incelemesi - metin – dizin*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Güzel, A. (2009). *Dini-Tasavvufî Türk edebiyatı el kitabı* (4. baskı). Akçağ Yayınları.
- Hançer, F. (2018). *Hamzanâme* (11. cilt) *(inceleme- metin-sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Kahveci, N. (2020). *Hamzanâme* (55. cilt) *(inceleme-metin-sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Kaplan, S. (2019). *Hamza-Nâme* (6. cilt 2. kısım) *inceleme- metin - sözlük*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Karahan, B. (2014). *Hamzanâme: metin – dizin* (14. cilt). [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Karakoç, S. (2022). *Hamzavî'nin Hamza-nâmesi* (44. cilt) *(inceleme-metin-sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Kaya, A. (2018). *Hamzanâme* (5. cilt II. kısım) *(inceleme-metin-sözlük-indeks)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Kaya, B. (2020). *Hamzavî'nin Hamza-nâmesi* (19. cilt) *(inceleme-metin-sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Kılıç, N. (2024). *Hamzanâme* (51. cilt) *(inceleme- metin-sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Kılıçarslan, A. (2021). *Hamzanâme* (57. cilt) *inceleme-metin-sözlük*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Kırmıt, D. (2017). *Hamzanâme* (53. cilt, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi), *gramer incelemesi-transkripsiyonlu metin-sözlük-indeks*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.

- Kocatürk, V. M. (1964). *Türk edebiyatı tarihi*. Edebiyat Yayınevi.
- Kont, M. (2019). *Hamzanâme'nin 12. cildinin halkbilimsel incelenmesi (metin - sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Korkmaz, A. (2017). *Hamzanâme (20. cilt) (inceleme-metin-sözlük)*. [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Kökyar, D. (2009). *Hamzanâme'nin otuzuncu cildi (inceleme-metin)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi.
- Kumru, Y. (2019). *Hamzanâme (18. cilt) (inceleme-metin-sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Kurtçu, N. (2006). *Hamza-nâme (16. cilt) kahramanlarının Türk destan edebiyatındaki yeri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Mamati, Ş. (2019). *Hamza-Nâme 36. cilt- (inceleme-metin-sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Özal, K. E. (2023). *Hamzanâme (25. cilt) (inceleme- metin-sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Özkurvurduk, D. G. (2019). *Hamzanâme (34. cilt) inceleme-metin-sözlük*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Saeed Dilovan, D. (2023). *Hamzanâme (62. cilt /1b-40b) (inceleme-metin- gramatikal dizin- tıpkıbasım)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gaziantep Üniversitesi.
- Sezen, L. (1988). *Hamzanâmelerin halk edebiyatındaki yeri*. [Yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Sezen, L. (1991). *Halk edebiyatında Hamzanâmeler*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sıvışan, H. İ. (2020). *Hamzanâme (60. cilt / 54a-105b) çeviri - yazı - dizin*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi.
- Soyal, T. (2018). *Hamzanâme'nin birinci cildi (inceleme - metin)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi.
- Tarun, S. (2018). *Hamzanâme (33. cilt) (inceleme-metin-sözlük-indeks)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Tatlı, Y. (2017). *Hamzanâme (9. cilt) (inceleme-metin-sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Telli, B. (2019). *Hamza-nâme (70. cilt): dil incelemesi - metin - dizin - tıpkıbasım*. Hiper Yayın.
- Turgut, K. (2022). *Hamza-nâme (49. cilt) (inceleme - metin - sözlük)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Türk, O. (2016). *Hamza-nâme 72. cildinin üzerine bir dil incelemesi (inceleme - metin - dizin - sözlük)* [Doktora tezi]. Girne Amerikan Üniversitesi.
- Yazıcı, T. (1994). Fars edebiyatında destan. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 9. Cilt, s. 205. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Yelten, M. (2013). Hamza-nâme'nin yeni ciltleri ve okunma mekânları. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8 (9), 151-165.
- Yeşiloğlu, N. (2021). *Hamza-Nâme (46. cilt) metin-sözlük –inceleme*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Yıkılmaz, A. (2005). *Hamzanâme: metin-dizin (158b-250b)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Yıldırım, M. A. (2019). *Hamzanâme (5. cilt, I. kısım) (inceleme-metin sözlük)*. [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Yıldız, R. (2019). *Hamzanâme (60. cilt / 1a-53b) çeviri yazı – dizin*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi.
- Yılmaz, Y. (2018). *Hamza-Nâme (6. cilt 1. kısım) inceleme- metin- sözlük*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Yücel Oğuz, C. (2021). *Hamzanâme (12. cilt) inceleme-metin-sözlük*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Zengin, Y. (2005). *Hamzanâme (31. cild) metin-inceleme*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi.
- Zülfikar, V. (2024). *Menâkıb-ı Hazret-i Hamza (Hamza-nâme 64. cild) (inceleme-metin-özel adlar dizini-tıpkıbasım)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muş Alparslan Üniversitesi.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Çatışma Beyanı/Declaration of Conflict: Çalışmada kişi ya da kurumlar arası çıkar çatışmasının olmadığı beyan olunur. / It is declared that there is no conflict of interest between individuals or institutions in the study.

Telif Hakkı&Lisans/Copyright&License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0